

CONTRIBUTION OF "BENGÜ" TEACHING TURKISH AS A FOREIGN LANGUAGE TO THE DISCIPLINARY FIELDS

**YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE BENGÜ'NÜN
DİSİPLİNER ÖZELLİK İNCELEMESİ¹**

Yusuf AVCI²

Abstract

Turkish language and culture related with sentence structure which has the property of assertion of subject more than object has shown us a way of approach during our study. Judgment - directions of a sentence, the basic unit, determines the meaning limits of all structures and types in a sentence. Turkish is classified, analyzed and taught with meaning in another word judgment-centered approach. In order to achieve meaning, alongside with the structure of a sentence, social and cultural issues are planned to be melted and gained. This includes teaching grammar as well. According to the constructivist approach which is taken into center the teacher who is going to be trained are able to benefit the principles such as abstract with deductive method, and has the knowledge of syntax and unit for the analysis of syntax and sound unit for the analysis of the meaning are in the framework of the target. Turkish is a way of life. Besides all these features, the last property to ensure the integrity is that the teacher who will teach Turkish to foreigners should convert the Turkish into a lifestyle in another words the teacher should have the property of social life in which the codes take place. This program, which developed in need of a study in accordance with language and "Taught Analysis Theory" until the grammar section, students will have already understood the topics by examples as a result of implementation of constructivist approach. As mentioned in the statement of reasons, the first part of each unit in the product starts with sentence. The structure of the sentence and the detail of its depth determine the level of it. For this reason the first part of the first unit begins with one-worded imperative sentences.

Key words: Bengü, Turkish language teaching, analysis of the theory of language and thought meaning-based approach, the order line.

Özet

Türk dil ve kültürünün buna bağlı olarak cümle yapısının nesneden çok insanı öne çıkarma özelliği, çalışmamızda bize bir yaklaşım tarzı olarak yol göstermiştir. Temel birim olan cümle içindeki bütün yapıların anlam sınırlarını ve türlerini cümlenin yargı yönü belirler. Türkçe, anlam yani yargı merkezli bir yaklaşımla sınıflandırılır, incelenir ve öğretilir. Anlama ulaşabilmek için dilin yapısının ele alınmasıyla birlikte, sosyal ve kültürel konuların eritilerek kazandırılması planlanmaktadır. Buna dil bilgisi öğretimi de dahildir. Merkeze alınan yapılandırmacı yaklaşıma göre yetiştirilecek öğretmenlerin anlamın çözümlenmesi için dizim birimden ses birime kadar dilin yapılanmasına hakim, tündengelim yöntemiyle somuttan soyuta, kolaydan zora, açıklık gibi ilkelerden faydalanabilen öğretmenler olmaları hedefler kapsamındadır. Türkçe bir yaşama şeklidir. Bütün bu özelliklerin yanında istenilen hedefe ulaşmada bütünlüğü sağlayacak son bir özellik de yabancılarla Türkçe öğretecek öğretmenin Türkçeyi yaşama şekline dönüştürmesi yani sosyal hayatında yer alacak kodları içeren özelliklere sahip olması gerekir. Bu program "Dil-Düşünce Analizi Kuramı"na uygun bir çalışmanın ihtiyacından doğmuştur. Yapılandırmacı yaklaşımın uygulanması sonucu dil bilgisi bölümüne gelinceye kadar öğrenci konuları örnekleriyle zaten kavramış olur. Gereçeklerde ifade edildiği gibi, bu üründe her ünitenin ilk bölümüne cümleyle başlanmıştır. Cümlenin yapısı ve derinliğindeki ayrıntı seviyeyi belirlemektedir. Bu sebeple, ürün ilk ünitenin ilk bölümünde bir kelimelik emir cümleleriyle dil öğretimine başlar.

Anahtar Kelimeler: Bengü, Türkçe öğretimi, dil-düşünce analizi teorisi, anlam merkezli yaklaşım, emir cümlesi.

¹ Bu makalede 25 - 28. 04. 2019, 12.Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi- Rize'de sunulan "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Bengü'nün Alana Katkısı" adlı bildirden yararlanılmıştır.

² Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, yavci@comu.edu.tr

Giriş

Dil en basit yönüyle bir iletişim aracıdır. İletişimde amaç, kişide oluşan duygu düşünce ve kavramı aktarmak, dönütünü de almaktır. Kavram, önce zihinde oluşur ve şekillenir sonra karşı tarafa iletilecek kalıplara dökülür. İşte bu kalıplara yani söz dizimine dökülme işlemi dilleri oluşturur. Bu kalıplar dilin düşünce sistemine göre oluşur. Bu oluşumu ise her dilin kendi düşünce yapısı ortaya çıkartır. Türkçe düzenli yapıya sahip bir dildir. Kavramla cümleler, kelimeler ve sesler arasında kendine özgü, düzenli ve mantıklı bir sistem vardır.

Dillerin mantık sistemi çocukluktan başlayarak belirli süreçlerden sonra mükemmelleşir. Türkçede bu sürecin her aşamasında dili güdüleyen, yönlendiren bir sistem hakimdir. Bu sistem Türk düşünce sistemidir. Aynı zamanda kişinin iç dünyasıyla çevresi ve dış dünyası arasında bağlantı kuran bir araçtır (Korkmaz 1995:661). Bebeklik döneminde henüz seslerin ve kelimelerin dil birimi olarak belirgin olmadığı her aşama bile bu sisteme göre gelişir. Bebek annesinden başlayarak çevresiyle kurduğu bağı bununla belirler. Bu bağ gereği, beynin en son işi seslerin ayrıntısıyla ilgilenmektir. Beyin için her türlü ses bir iletişim aracı, bir yargılı anlatım dolayısıyla bir cümledir. Bu sistem, zaman içerisinde cümleler, kurallı dizilmiş kalıplar, kelimeler ve ayrıntıyı karşılayan sesler şeklinde kendini gösterir.

Milletlerin dilleriyle dünya görüşleri arasında sıkı bir ilişki vardır. Bir dili diğerlerinden ayıran sadece bu dilin kuralları değildir. Dil topluma bir başkalık, başka türlü düşünme, davranma ve başka türlü yaşama özelliği verir. Bu şekilde toplumların dünyaya bakışları, insana verdikleri değerler farklılık gösterir. Bu çerçevede içinde toplumların ve insanların düşünceleri, madde ve insan arasında kurdukları denge veya bunlardan birini daha fazla önemsemeye dayanan tavırları kullandıkları diller aracılığıyla kendini göstermektedir.

Zihinde oluşan düzenli yapıların karşı tarafa aktarılma becerisine göre iletişim sağlanır ya da sağlanmaz. Dilin doğal sistemine göre belli süreçler içinde eğitilmiş bireyler arasında, kavramlarla ilgili anlaşma ve algılama sorunu görülmez. Ancak, aktarma sistemindeki olumsuz değişim ve etkileşimler iletişimi, anlaşmayı ve algılamayı bozar.

İfade edilemeyen ve dolayısıyla iletilemeyen bir kavramdan, bir düşünceden bahsedilemez. Cümleler ve kelimeler, düşünme ve fikir üretme araçlarıdır. Dil düşüncenin en somut şekilde kendini gösterdiği alandır. Düşünceler dil kalıplarına, cümlelere ve kelimelere dökülerek ifade edilir, aktarılır. Dolayısıyla cümle de düşünce ya da düşünce kalıpları şeklinde ifade edilir. Zihin değişik aşamalarda oluşan düzenlemelerden (önce düşünce, düşüncenin anlam boyutu, anlamlı yapının dizilişi ve bunların kelime ve ses boyutuna indirgenmesi gibi) yararlanır.

Düşünce kalıpları anlam birliklerinden oluşur. Anlam birlikleri kavramları karşılar. Türkçede kavramı ifade etmek için önce yargı düşünülür. Ardından yargıyı tamamlayan yardımcı unsurlar düşünülür. Kavramlarımızı karşı tarafa ulaştırmak için düşünce işleminin bittiği yerde iletişimi gerçekleştirme işlemi başlar. Bu aşamada önce belirli özelliğe sahip seslerin birleşmesiyle kelimeler oluşur. Ardından belirli kurallar içinde anlamlı şekillerden oluşan bir düşünce sisteminin ürünü olan cümleler oluşur. Bu şekilde belirli bir diziliş yoluyla oluşan cümleler Türkçenin bütün özelliklerini üzerinde taşır. Bu anlamlı diziliş bir düşünce yüküne sahiptir. Farklı cümlelerde aynı kelimeler belirli kurallarla bir bütünlük içinde farklı görevler ve anlamlar da üstlenebilir (İyi yazıyor. İyi kalem. Kalemin iyisi vs). Bunun uygulanması, düşünce sistemine göre dizilmiş olan parçalardan oluşan yardımcı unsurların ifade edilmesinin ardından temel unsur olan yüklem ve öznenin anlatımda yer almasıyla cümle tamamlanır. Bu şekilde esas oluşum düşünce boyutunda kavram ve anlam

bütünlüğü içinde gerçekleşir. Bu oluşumun cümle şeklinde ortaya çıkışı ise Türkçenin uygulama yönünü gösterir.

Toplumların her alanda duydukları ihtiyaç ve değişimlerin ilk izleri kendini önce kültür unsurlarında gösterir. Bu kültür unsurlarının başında da dil gelir. Bu bakımdan kültürdeki temel değişikliği görebilmek için cümle temel birim olarak ele alınır. Temel birim olan cümle içindeki bütün yapıların anlam sınırlarını ve türlerini cümlenin yargısı belirler. Türkçe anlam yani yargı merkezli bir yaklaşımla sınıflandırılır, incelenir ve öğretilir.

Kültür, bir milletin hayat tarzıdır. Bu hayat tarzı dili oluşturduğuna göre, dil öğrenmek, o hayat tarzıyla tanışmak, belli bir süre sonra da onu benimsemek anlamına gelir. Çünkü dil, aynı millete mensup kişilere kültür aktarımında bulunduğu gibi, farklı milletlere mensup insanlara da o kültürü tanıtır, öğretir ve benimsetir. Dilin bu özelliğinden dolayı devletler politikalar oluşturur ve bunu gerçekleştirmek üzere yöntemler, yaklaşımlar geliştirir.

Problem

Her dilin kendine özgü düşünce yapısı ve bundan doğan öğretim yöntemleri vardır. Türkçenin yabancılara öğretiminde dil-düşünce ilişkisi zemini, bugüne kadar birçok Türkçe öğretim materyalinde eksik bırakılmıştır. Bu durum, alanda var olan bir boşluğu göstermektedir. Türkçenin dil öğretim amaçlarına uygun düzeyde öğretilmemesi bir eksikliklerdir. Adı geçen bu çalışma üzerinden yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yöntem ve yaklaşım eksikliği görülmektedir. Bunun yanında Türkçenin öğretimi konusunda kuram eksikliğini de görüyoruz.

Amaç

Türk düşünce sistemine uygun kuram üzerine kurulan ve bu kurama uygun yaklaşım ve yöntemlerden oluşan "Bengü" bu boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Türkçenin kalıcı ve etkili öğretimini ve öğrenimini amaç edinerek uygulanan bu yöntem ve yaklaşımlar Türkçenin düşünce sistemine göre düzenlenmiştir. Bu çalışmada öne çıkarılan temel özellik, Türk düşünce sisteminden hareketle çağdaş içerikli yani hedef kitlenin ileriye dönük ihtiyaçlarına Türkçenin kültür unsurlarıyla birlikte günlük beklentilerine cevap verecek şekilde gerçekleştirilen bir öğretim sürecine sahip olmasıdır.

Planlanan ve uygulanan bu süreç bilinmesiyle içinde dil öğretimiyle ilgili diğer disiplinlerden de ne kadar yararlandığının tespiti gerekir. Bunun yanında alana ve bu disiplinlere ne ölçüde katkıda bulunduğu da tartışılmalıdır.

Kapsam ve karşılaştırmalar

Türkçenin genel olarak bir teori sorunu vardır. Türkçenin oluşumuyla ilgili birçok teori ileri sürülmüştür. Ural-Altay Dil Teorisi (Caferoğlu:1984, Ercilasun), Güneş Dil Teorisi (Dilmen:1936) Türk Dili Teorisi gibi. Bilindiği gibi bu teorilerin Türkiye'de ve Türkiye dışında oldukça fazla taraftarları vardır. Bunun yanında Türk düşünce sisteminin de yeterince incelendiği söylenemez. Türkçe düşünce sisteminin bu söz konusu teorilerle bağlantısı da yeteri kadar kurulamamıştır. Bu sorunların yanında Türkçenin incelenmesi ve öğretilmesiyle ilgili olarak kendine özgü bir ekolü, bir yöntemi de geliştirilememiştir.

Türkçe tamamen farklı dil ailelerine ve farklı özelliklere sahip olan batı dillerinin ekolleriyle açıklanmaya çalışılmaktadır. Örneğin yapısalcı ekol (Sasür:1949) ve üretimsel dönüşümlü ekole (Çomski: 1964) göre inceleme ve araştırmalar yapılmaktadır. Anlaşıldığı gibi bu ekoller çerçevesindeki açıklamalar, Türkçe için yetersiz kalmaktadır. Türkçeye özgü kuramı aslında Fıtrat Ana dili öğretim yöntemi

olarak eserlerinde uygular (Fıtrat:1927). Fıtrat'ın "Sarf" ve "Nahiv"inden ve bu eserlerdeki yöntemden Türkolojide hemen hemen hiç yararlanılmamıştır. Türkçeyi ana dili olarak öğretme konusunda araştırmacıların hem fikir olduğu bir yöntem yoktur, ancak tümevarım ve tümdengelim yöntemlerinin savunucuları oldukça fazladır. Yabancılar Türkçe Öğretimi konusunda öne çıkan belirli bir kuram da yöntem de yoktur. Aslında yabancılar Türkçe öğretiminin yöntem ve yaklaşımı Ana dili öğretiminin yöntem ve yaklaşımından farklı da değildir. Uygulamada görüldüğü gibi yabancılar Türkçe öğretiminde yaygın eğilim hedef kitlenin ana dili yöntem ve yaklaşımı olarak karşımıza çıkar. Çünkü öncelikli hedef kitle olarak Batı ülkeleri alındığı için bu ülkelerin dil kuramları ve yöntemleri Türkçe öğretimi yönlendirmektedir. Bu durum, yabancılar Türkçe öğretiminde kuram ve yöntem karmaşasına sebep olmakta ve Türkçenin öğrenimini zorlaştırmaktadır. Bunun gibi olumsuzluklar Türkçenin gerektiği gibi öğretilmemesine ve zaman kaybına sebep olmaktadır.

Türk düşünce sisteminde en önemli unsur sona bırakma özelliği vardır. Türkçede cümlelerin en sonunda bulunan unsur aslında en önemli unsurdur. Türkçede bütün cümleler bir şahıs eki veya şahıs eki kavramıyla biter. Bu durumda Türkçenin en önemli unsuru şahıslardır, yani insandır diyebiliriz. Türk dilinde bir yargının oluşumundan, nasıl yapıldığından ve niteliğinden çok kimin tarafından yapıldığı daha önemlidir. Bu ise bizi Türk kültüründe insanı öne çıkarma özelliğine, eşyadan, maddeden çok insana verilen değeri anlamaya götürür. Bir karşılaştırma yapmak gerekirse, Batı dilleri nesne, madde üzerine kurulurken Türk dili, insanî değerler yani insan kavramı üzerine kurulmuştur.

Türk dil ve kültürünün buna bağlı olarak cümle yapısının nesneden çok insanı öne çıkarma özelliği, bize bir yaklaşım tarzı olarak yol gösterir. Bu yaklaşım tarzı da "tümdengelim" yöntemini kullanmayı gerektirir.

Türk milletinin yaşama şeklini belirleyen düşünce sisteminin temeli hareketlilik üzerine kurulmuştur. Çünkü Türklerin hayat tarzı sürekli hareketli olmayı gerektirir. Atlı göçebe toplumlar hareketli toplumlardır. Hareketli oldukları için hemen hemen Asya kıtasının her köşesinde Türklerin kültür mirasına rastlanabilir. Türk insanının mantık sistemi nesnelere adlandırırken onun hareketini esas alır.

Türkçenin hareketlilik özelliği dilin kelime ve kelime gurupları boyutunda olduğu gibi cümle boyutunda da vardır. Sabit kalan fiil kökü eklerle genişler. Cümlede işlemin sadece yönü değişir. Cümle boyutunda hareket unsuru olan yüklem, kendinden önce aldığı kelimelerle yargı gücünü genişletir. Bu oluşum, **"Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dil-Düşünce Analizi Teorisi"** esas alınarak geliştirilmiştir. Bu teoriye göre; **şekil özelliğiyle belli bir mantık içerisinde dizilerek oluşmuş yapılardan meydana gelen cümlelerin en son unsurundan başlanmak üzere geriye doğru genişletilerek incelenip öğretilmesi düşünce analizi kuramının temelini oluşturur** (Yavci 2012).

Bu kurama uygun olarak belirtilen amaçları gerçekleştirmek için yapılacak çalışmanın iki temel yönünün hazırlanması, tamamlanması gerekmektedir. Bunlardan birisi yabancılar Türkçe öğretecek öğretmenlerin yetiştirilmesi diğeri ise öğretmenin kullanacağı öğretim materyalinin hazırlanmasıdır.

Buna göre kültürü öne çıkartan, tümdengelim yöntemiyle gerçekleştirilen bu çalışmanın tamamı "Başlangıç", "Orta" ve "İleri" seviye şeklinde üç ana seviyeden meydana gelecek şekilde planlanmıştır. Çağımızda öncelik kazanan yaklaşımlardan biri de sosyo-kültürel yaklaşımdır. Yapılandırmacı yaklaşımdan hareketle, anlama ulaşabilmek için dilin yapısının ele alınmasıyla birlikte, sosyal ve kültürel konuların eritilerek kazandırılması planlanmaktadır. Buna dil bilgisi öğretimi de dahildir. Merkez

alınan yapılandırmacı yaklaşıma göre yetiştirilecek öğretmenlerin anlamın çözümlenmesi için dizim birimden ses birime kadar dilin yapılanmasına hakim, tüm dengelim yöntemiyle somuttan soyuta, kolaydan zora, açıklık gibi ilkelerden faydalanabilen öğretmenler olmaları hedefler kapsamındadır. Yani yabancılara Türkçe öğretecek öğretmenlerin de bu yaklaşımla titizlikle yetiştirilmesi gerekmektedir. Doğrudan alan bilgisi olarak Türkçeye ve Türk kültürüne uygun cümle yapılarının incelenmesi çıkış noktası olmak üzere, kelime yapısı, öğrenci merkezli alıştırma çözümleri, alanlar arası etkileşim ve temel dil becerilerine dayalı uygulama metinleri, destekleyici görsel materyallerden oluşan çoklu zekâ, yaparak ve yaşayarak öğrenme, iş birlikli öğretim yöntemini uygulamak için yetiştirilmiş öğretmenler bu çalışmada başarılı olabilir.

Yetiştirilmesi planlanan Türkçe öğretmenlerinin genel olarak öğretmenlik bilgi ve becerilerinin yanında Türk dilini ve kültürünü özellikle sevmeleri ve bu birikimlerini ders içeriğine ve dersin işlenişine yansıtabilecek durumda olmaları gerekir. Etkinliklerde, ders esnasında verilen örneklerde, model olabilmesi açısından da çağına uygun olarak edindiği kişilik özelliklerini yansıtılabilmelidir. Öğretmenin geçmişini ve çağını iyi bilmesine önem verilirken, geçmişle gelecek arasında kurulacak bağda, sahip olduğu kültür unsurları, beslendiği kaynak, milli ve evrensel değerlerin bilinmesi; özellikle diline ve kültürüne verdiği önceliklerin olması amaçlanmalıdır. Dış görünüşüne gösterdiği özen ve önemle oluşturacağı modelin dışında Türkçeyi doğru ve güzel kullanmasıyla çevresine örnek olması ve bunun da bilincinde olması gerekmektedir. Türk düşünce sistemine hakim olmaları, ruh ve düşünce dünyalarını Türklüğün değerleriyle donatmış olmaları, Türk kültürüne ait herhangi bir sanat alanında icra kabiliyetine sahip olmaları, canlandırma yapabilmeleri, Türk dünyasının bu günü ve yarını hakkında fikir sahibi olmaları gibi özelliklerinin olması beklenir. Yabancılara Türkçe öğretecek öğretmenlerin bunlara yönelik olarak eğitim almaları sağlanmalıdır.

Türkçe bir yaşama şeklidir. Bütün bu özelliklerin yanında istenilen hedefe ulaşmada bütünlüğü sağlayacak son bir özellik de yabancılara Türkçe öğretecek öğretmenin Türkçeyi yaşama şekline yani sosyal hayatında yer alacak kodları içeren özelliklere sahip olması gerekir.

İkinci olarak bu ürün "Dil-Düşünce Analizi Kuramı"na uygun bir çalışmanın ihtiyacından doğmuştur. Çünkü, bu alandaki mevcut kaynaklar ihtiyacı gerektiği gibi karşılamaktan uzaktır. Daha önceki çalışmalar genellikle Türkçe düşünme sisteminin dışında başka düşünce sistemlerine göre oluşturulmuş yöntemlerle hazırlanmışlardır. Bunlar hedef kitlenin ana dili mantığı göz önünde bulundurularak hazırlandıkları için yöntem karmaşasına sebep olmuşlardır.

Çalışmanın temel hareket noktası, bu alanda yapılan diğer çalışmalardaki felsefe yöntem ve yaklaşım eksikliği olmuştur. Dil-düşünce analizi kuramına göre, tüm dengelim yöntemi içerisinde dil öğretimine doğrudan cümleyle başlamak bu eksiklikleri karşılamamanın ilk adımıdır. Her bir ünitenin bütün bölümleri, cümlenin anlaşılması, anlatılması ve yazılması üzerine kurulmuştur. Çalışmanın her ünitesinde dil öğretimindeki dört beceriden bölümlerde özellikle eksiksiz bir şekilde yararlanılmıştır. Mevcut içerik ve işleyiş, dersin etkinliğini ve verimliliğini arttıran özel hazırlanmış ses ve uygun müzikler, edebi eserler ve görsel etkinliklerle pekiştirilmektedir.

Cümlede temel unsurun yüklem (yargı) olduğunu vurgulamak, diğerlerinin yardımcı unsur olduğunu somut olarak da belirtmek için yüklem (yargı) sonda kalacak şekilde cümleler sağa yaslanarak yazılır. Türkçenin temel düşünce ve hareket sistemini cümle oluşturur.

Yık.

Yıkmış.

Duvarını **yıkacak.**

Yeşil kapılı bahçenin kenarını oluşturan taşları **çürük** duvarını **yıktı.**

Kapısı **yeşil** bahçenin kenarını oluşturan **çürük** taşlı duvarını **yıkıyor.**

Yıkıl.

Yıkılsa.

Duvarı **yıkıla.**

Kapısı **yeşil** bahçenin kenarını oluşturan **çürük** taşlı duvarı **yıkılır.**

Yeşil kapılı bahçenin kenarını oluşturan taşları **çürük** duvarı **yıkılmalı.**

Cümleyi sağa yaslayarak geriye doğru diğer unsurları çoğaltmakla cümlelerin oluşumunda belirleyici olan mantık sistemi şekille desteklenmiş olur. Böylece Türkçeyi öğrenenler dilin mantığını daha kolay kavrarlar. Örneklerde görüldüğü gibi cümleyi genelde yüklem yönlendirir. Tamamlayıcı unsurun içindeki kelime ve kelime gurupları, yüklem anlatım eksikliğini tamamlamak ve anlatımı belirginleştirmek üzere tür ve görev değiştirebilir. Fiiller önüne aldıkları kelimelerle çok değişik anlam ilişkilerine girerler ve anlam alanlarını belirlerler. Örneğin: *Kalemin ucu iyi çıktı. İyi kalemin ucu çıktı. ...yola çıktı. ...ağaca çıktı. Güneş çıktı. ....gözü çıktı. ....kolu çıktı. ...yukarı çıktı. ....dama çıktı. ...ava çıktı. ...kirazın suyu çıktı. ...işin suyu çıktı. ...işti çıktı. ...dişi çıktı. ...izi çıktı. ...çivisi çıktı. ...boyası çıktı. ...merdiven çıktı. ...aklı çıktı. ...haklı çıktı. Hastanede tedavi gören hasta çıktı. Bu adam hasta çıktı. Sıcak ekmek çıktı. v.s.* kelime veya kelime guruplarından tamamlayıcı (yardımcı) unsur görevi yapanların hiçbir zaman yerleri ve görevleri sabit değildir. Örnekte görüldüğü gibi kelimenin türü kesin değil, yüklem durumuna göre değişkendir. Bunlar cümlelerin bütünündeki anlama göre değişebilmektedir.

Değerlendirme

Bu çalışma kurama uygun olarak yapılandırmacı yaklaşımla tümdengelim yönteminin uygulanmasını esas alır. Belirlenen ilkeler çerçevesinde, basit dil bilgisi kurallarından, edebi metinlerin işlenişinden; gittikçe zorlaşan dil bilgisi kurallarına, zorluk derecesi artan edebi metinlerden, dil beceri çalışmalarına kadar bu yaklaşım belirleyici olur. Ünitelere, Türk düşünce sistemine ve Türkçenin kurallarına uygun cümle yapılarının öğretilmesiyle başlanır. Ardından kelime öğretmeye geçilir. Kelimelerin önceliğini veya tercihini ise günlük hayattaki kullanım sıklığı belirlemektedir. Sesle ilgili ayrıntılar ünitenin sonuna bırakılır. Burada basitten karmaşığa, kolaydan zora, yakından uzağa ve açıklık gibi ilkeler daima göz önünde bulundurularak adımlar sıralanır.

Her bir farklı alt birimin sonrasında uygulanan öğrenci merkezli alıştırmalar, öğrencinin iş birlikli, yaparak yaşayarak öğrenme yöntemlerine uygun dil öğrenimini gerçekleştirme amacına uygun bir şekilde verilir. Dinlemeye, konuşmaya, okumaya ve yazmaya yönelik olan konu ve alıştırmalar, konunun kavranması açısından bir sonraki dersin konularıyla bağlantı kurmakta, önceki ve sonraki konuların önemli noktalarına ve çağrışımlarına yer vermektedir. Bu durum yapılandırmacı düşünmeyi sağlamak adına çoklu zekânın kullanıldığı eğitim ve öğretimin sürekli ve sorunsuz yürütmesi için alanlar arasında etkileşim kurulmasını, düşünme ve yapılandırmacılığın geliştirilmesini sağlamaktadır.

Bu çalışma cümle, kelime yapıları, öğrenci merkezli alıştırmaları ile alanlar arası etkileşim ve temel dil becerilerine dayalı uygulama metinlerini alarak, destekleyici görmeye ve işitmeye yönelik materyaller ile çoklu zekâ; yaparak, yaşayarak öğrenme ve iş birlikli öğretim yöntemine uygun oluşturulmuş bir çalışmadır. Bu sebeple uygulamaya yönelik olarak yetişmiş öğretmenlerin kaynak ve ders kitabı olma özelliğini de taşımaktadır.

Kavram ayrımı ve anlam türü bakımından nesne adlarının dışındaki diğer kelimeler tek başına bir şey ifade etmezken, cümle içerisinde çok şey ifade edebilir ya da her şey olabilir. Cümle içerisinde temsil edilen kavramlar ancak cümle içerisinde sınıflandırmaya tabi tutulabilmektedir. Bu kelimeler değişik cümlelerde farklı kavramları temsil edebilir. Örneğin; bir ismi niteleme özelliğinde olan bir kelime sıfat görevinde kullanılırken, yüklemi ve zarfı niteleyen aynı kelime bu kez zarf görevinde kullanılmış olur. Türkçenin bu özelliği de anlam merkezli bir yaklaşımı gerektirir. Bu yaklaşımla kavramlar arasındaki ilişkilerin oluşum mantığı ortaya çıkar. Çalışmamızda kelimelerin yerleri, cümle içerisindeki kavramı karşılama özelliğine göre değişir. Kelimeler de değişen bu yerlerine göre değerlendirilir. Örneğin; “iyi” kelimesi ismin önünde sıfat olurken, yüklem önünde zarf olur.

Gerekçelerde ifade edildiği gibi, bu üründe her ünitenin ilk bölümüne cümleyle başlanmıştır. Çünkü cümle bir düşünce bütünlüğünü yansıtmaktadır. Cümle yapısı ve derinliğindeki ayrıntı seviyeyi belirlemektedir. Bu sebeple, ürün ilk ünitenin ilk bölümünde çekim eki almayan bir kelimelik emir cümleleriyle dil öğretimine başlar. İlerleyen konu ve seviyelere göre, emir cümleleri tamamlayıcı unsurlarla desteklenir. Emir cümleleri ile başlamanın bir diğer sebebi ise, kolaydan zora ilkesine göre, “eksiz yapılar” dan oluşmasıdır:

A1.

Yaz.

Oku.

Sen oku.

Sen top bul.

Sen kitap oku.

Hatta, “Başlangıç – A1” Kurunu oluşturan ileriki ünitelerde 1. Bölümü oluşturan cümleler kip, şahıs ve soru ekleri dışında eksiz kelimelerden oluşmaktadır:

Sen gördün.

Su kaynıyor.

Biz çay içeceğiz.

O çay dolduruyor.

Sen ekmek doğradın mı?

Çalışmada temel alınan tümdengelim yöntemine göre, bütünlüğü temsil eden cümleden sonra ünitelerin ikinci bölümlerinde kullanma sıklığı yüksek olan isim ve fiil türlerine yer verilmiştir. Devamı olan üçüncü bölümde önceki bölümlerin pekiştirilmesi amacıyla alıştırmaya çalışmalarına yer verilir. Burada öğretmenin canlandırma, sanat, genel kültür, tarih, temsil kabiliyeti vs. yetkinliğini aktif bir şekilde kullanması gerekecektir. Bu durum alıştırmaya çalışmalarının alanlar arası işbirliği ile uygulanmasını zorunlu kılar.

Öğrencinin merkeze alınması esasına göre diğer bölümde öğrenci tarafından metin oluşturma ve sözlü ifade etme çalışmaları yapılır. Bu çalışmalarda öğretmen model konumundadır. Bu sebeple öğretmenin de dil bilgisine hakim ve dil becerilerini uygulama özelliklerine sahip olması gerekir.

Beşinci bölümde, dilin kültürle ilişkisinin uygulamaya dönüşmüş ürünlerini hedef kitlenin tanınması bakımından edebi ve öğretici metinler yer almıştır. Bu metinler daha sonra gelecek olan dil bilgisi konularının örneklerini barındıran özelliklere sahiptir. Çünkü bu metinlerin anlaşılması sonraki dil bilgisi konularının öğrenilmesine hazırlık teşkil edecektir. Yapılandırmacı yaklaşımın bir gereği olarak öğrenci, metinlerdeki dil bilgisi örneklerini, ileride göreceği kurallarla bütünleştirecektir. Önceki bölümlerde olduğu gibi burada da örnekten kurala gidilmiştir. Aynı amaç, devamında metinlerin alıştırma çalışmalarıyla pekiştirilmiştir.

Bu ürünün planlama ve uygulama merkezini dil bilgisi bölümü oluşturur. Bütün üniteler dil bilgisi konuları paralelinde sıralanır. Dil bilgisi konuları ise, kullanım sıklığıyla birlikte kolaydan zora ilkesine uygun olarak sıralanmıştır. Yapılandırmacı yaklaşımın uygulanması sonucu dil bilgisi bölümüne gelinceye kadar öğrenci konuları örnekleriyle zaten kavramış olur. Bu bölümde öğrenciye adeta kuralın adını koymak kalır. Burada öğretmen, dil bilgisi konularıyla ilgili örnekleri diğer alanlardan yararlanarak zenginleştirir. Dil bilgisi bölümündeki içeriğin önceki bölümlerde eritilerek verilmesi, konuların öğrenci tarafından etkili ve kolay öğrenilmesini sağlar.

Yedinci bölümü oluşturan konuşma metinlerindeki içerik, daha önceki ünite alanlarına yöneliktir. Hedef kitlenin daha önce öğrendiği kelimeleri farklı dil bilgisi yapıları içinde görmesini ve kullanmasını sağlamak için bir önceki üniteler tercih edilmiştir. Yine burada altıncı bölümdeki dil bilgisi konularının uygulamasını gösteren cümleler metinlerde yer almıştır. Bir dilin olmazsa olmaz taraflarından birisi de atasözleri ve deyimlerdir. Bilindiği gibi atasözleri ve deyimler, genellikle konuşma dilinin ürünleri olup, özel alanların yoğun fikir içeren cümleleridir. Bu sebeple en iyi öğretilebilecek yer konuşma metinleridir. Konuşma metinleri içerisinde konunun akışına göre ilgili yerlerde verilerek bunların anlaşılması sağlanır. Böylece metinlerin anlam gücü derinleşirken atasözleri ve deyimlerin anlamları kendiliğinden sözün doğal akışı içinde açıklanmış olur. Bu şekilde atasözleri ve deyimlerin kültür değerleri sosyal hayat içerisinde canlı olarak yer almış olur. Konuşma metinlerinin ele alınmasında canlandırma, edebi estetik kazanımı, doğaçlama gibi özelliklerden birlikte yararlanma söz konusudur. Metinler özellikle düzgün bir konuşma yeteneğini gerektirir. Burada öğretmenin model oluşundan hareketle, öğrencilerin konuşma becerilerindeki eksiklikler ve hatalar bu bölümde giderilmeye çalışılır.

Resimli metin, bir önceki üniteyi derli toplu olarak yansıtan özelliklere sahiptir. Öğrencinin bu metne bakarak metinde anlatılanları daha önce öğrendiği bilgi ve becerileri kullanarak yazılı ve sözlü ifade etmesi sağlanır. Burada esas amaç, anladığını uygulayabilme kabiliyetini geliştirmektir. Yine buna bağlı alıştırma örnekleriyle konuya hâkimiyetini pekiştirme yoluna gidilir. Öğretmen resim bilgisinden yararlanacağı için resim sanatının alan bilgisine sahip olmak zorundadır.

Alana kattığı yenilikler

- Türkçe öğretimine cümleyle başlanması;
- Yabancılar Türkçe Öğretiminde kelimenin anlamı yerine cümlenin bütününün verilmesi ve kelimeler arasındaki ilişkinin yüklem merkezli yaklaşımla ele alınması;
- Tamamlayıcı unsurların yüklem ihtiyacına göre belirlendiğini, yazıda geriye doğru çoğalış şeklinde dizilişin cümlenin oluşum sistemini öne çıkarmak amacıyla gösterilmesi;

-Yüklem merkezli bir yaklaşımda şahıs eklerinin işlevinden hareketle cümlede temel anlatımın şahısların etrafında gerçekleştiğinin öne çıkarılması;

-Dil öğretiminde dört becerinin birlikte aynı ünite içerisinde geliştirilmesi;

-Yöntemin esası, günlük yaşantı ve günlük ihtiyaçları karşılama amacını gerçekleştirmeye yönelik kurgulanıp yaşayarak öğrenmeyi amaçladığı için, tamamen günlük hayata uyarlanabilir olması;

-Basit seviye –A1- kuruna hitap ettiği için, orta ve ileri seviyelerde veya Meslekî Türkçe Öğretimi olarak ele alınacak çalışmalara taban oluşturabilecek durumdadır. Bu yönüyle Türkçe öğrenmek isteyen yabancılar için bütün meslek alanlarının başlangıcı, zemini olarak kabul edilmesi;

-Yaparak yaşayarak öğrenme ilkesi üzerine kurulduğu için her yönüyle hayatın içinden çıkması ve kültürle bütünleşmesinden dolayı motivasyonu üst seviyede tutması;

-Görsel metinlerden sözlü ve yazılı anlatımların çıkarılması şeklinde özetlenebilir.

Sonuç

Teorisini Türk düşünce sisteminin özelliğinden alan bu çalışma alanıyla ilgili teori ve materyal boşluğunu dolduracak özelliklere sahiptir. Bu yönüyle yeni yaklaşım ve uygulamalar içermektedir. Türk kültürünü oluşturan bütün disiplinlerle (müzik, resim, edebiyat, tiyatro, tarih, kültür tarihi, coğrafya gibi) bağlantılıdır. Bu alanlardan dil öğretiminde yararlanmanın gerekliliği öne çıkmaktadır.

İlgili alanlarda donanımlı öğretmenle verim en yüksek seviyeye ulaşır. Çalışmanın bütün bölümlerinde yabancılar Türkçe öğretecek öğretmenin bu donanımından sürekli yararlanılmaktadır. Bu çalışma, öğretmen rehberliğinde yürütülür ve öğretilenlerde görülebilecek bazı eksiklikleri eğitimin akış sürecinde giderebilecek özelliklere sahiptir. Bu özelliğinin yanında Türkçenin uzaktan eğitimine uygun olarak düzenlenmiştir.

Kendi eğitim alanı içerisinde yöntem karmaşasını ortadan kaldırmaya ve yeni bakış açıları geliştirmeye zemin hazırlayacaktır. Böylece Türkçenin dil mantığı ve felsefesinin tanınmasına katkı sağlamış olacaktır. Bu altyapıya uygun öğretmen yetiştirilmesine ortam hazırlayacaktır; ülkemizin kültürel değerlerinin dolaylı yoldan tanınmasına yardımcı olacak ve bu yönüyle kültür turizmine olumlu katkı sağlayacaktır; Avrupa ve diğer ülkelerle Türk kültürü arasında yakınlaşmanın gerçekleşmesi ve hoşgörü kazanımı konusunda faydalı olacaktır.

Bu özellik ve yeniliklerden dolayı özgün bir çalışma olarak görülmelidir.

KAYNAKLAR

AVCI, Yusuf, “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dil-Düşünce Analizi Teorisi”, Manas Journal of Social Researches, c.1 s.3, Bişkek, 2012. journals@manas.edu.kg

CHOMSKY, Noam, Current Issues in Linguistic Theory, Katz/Fodor,1964.

FITRAT, Abdurrauf, Serf, 5. Baskı, Taşkent, 1927.

-----, Nahiv, 3.Baskı Taşkent, 1927.

SAUSSURE, Fedinand, (1949)Cours de Linguistique Generale, Paris,1949.

KORKMAZ, Zeynep, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, C.I, Ankara,1995.